

EDEBİYATIMIZDA İSİMLER SÖZLÜĞÜ

901 Türk Edebiyatçısının Hayatı ve Eseri

Behçet Necatigil (16 Nisan 1916-13 Aralık 1979, doğ. ve ölm. İstanbul) İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1940), Kars Lisesi'nde başladığı edebiyat öğretmenliğini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde (1960-Ekim 1972) sona erdirdi. Zincirlikuyu mezarlığında gömülü. İlk şiiri "Gece ve Yas", lisede öğrenciyken *Varlık* dergisinde çıktı (1 Ekim 1935). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde kendisi için şunları yazmıştı: "Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın; birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirilenler onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler."

Şiirleri şu kitaplarda toplandı: *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951; 1960), *Evler* (1953; 1968), *Eski Toprak* (1956 [1957 Yeditepe Şiir Armağanı]; 1965), *Arada* (1958), *Dar Çağ* (1960), *Yaz Dönemi* (1963 [1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü]; 1968), *Divançe* (1965), *İki Başına Yürümek* (1968), *En/Cam* (1970), *Zebra* (1973), *Kareler Aklar* (1975), *Sevgilerde* (1976; kendi seçtiği şiirler), *Beyler* (1978), *Söyleriz* (1980; haz. Kâmuran Şipal). Radyo oyunlarını *Yıldızlara Bakmak* (1965), *Gece Aşevi* (1967), *Üç Turunçlar* (1970), *Pencere* (1975) kitaplarında bir araya getirdi. Poetikasını içeren kimi yazılarını *Bile/Yazdı* (1979) adıyla kitaplaştırdı. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1960), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (1979) ve *100 Soruda Mitolgya* (1969) gibi, kendi deyişiyle "öğretmenlik mesleğine ilişkin, ek çalışmalar" da yaptı. Ayrıca, şiir (*Fener*, *Gece ve Yıldızlar*, Borchert; *Şarkılar Kitabı*, Heine), öykü (*Gençlik Güzel Şey*, Hesse), roman (*Sis*, Unamuno; *Malte Laurids Brigge'nin Notları*, Rilke; *Venedik'te Ölüm*, Mann; *Açlık*, Hamsun; *Kör Baykuş*, Hidâyet), oyun (*Kapıların Dışında*, Borchert) ve inceleme-araştırma (*Türk Halk Kitapları [Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlave]*, Spies; *Küçük Mitolgya Sözlüğü*, Hitbrunner) çevirileriyle de çeviri edebiyatımızı zenginleştirdi.

Bütün Eserleri, Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz'un notlarıyla yayımlandı (Cem Yayınevi, 1981-85, yedi cilt; *Mektuplar*: 1000 Tane Yayınları, 1989).

1980 yılında ailesi tarafından Necatigil Şiir Ödülü kuruldu.

1994'te YKY Necatigil'in bütün yapıtlarını yeniden yayımlamaya başladı: *Şiirler 1948-1972* (1994; *Dar Çağ*, *Yaz Dönemi*, *Divançe*, *İki Başına Yürümek*, *En/Cam*, *Zebra*), *Şiirler 1938-1958* (1995; *Kapalı Çarşı*, *Çevre*, *Evler*, *Eski Toprak*, *Arada*), *Ertuğrul Faciası* (1995; radyo oyunu, ilk basım), *Şiirler 1972-1979* (1996; *Kareler Aklar*, *Beyler*, *Söyleriz*, kitaplarına girmemiş şiirleri), *Bile/Yazdı* (1997), *Radyo Oyunları* (1997), *Serin Mavi* (1999; eşine mektupları, ilk basım), *Düzyazılar 1* (1999; yazılar), *Düzyazılar 2* (1999; konuşmalar, konferanslar), *Mektuplar* (2001; genişletilmiş basım).

*Behçet Necatigil'in
YKY'deki kitapları*

- Şiirler 1948-1972 (1994)
Ertuğrul Faciası (*radio oyunu*; 1995)
Şiirler 1938-1958 (1995)
Şiirler 1972-1979 (1996)
Bile/Yazdı (*poetika*; 1997)
Radio Oyunları (1997)
Serin Mavi (*eşine yazdığı mektuplar*; 1999)
Düzyazılar 1 (*yazılar*; 1999)
Düzyazılar 2 (*konuşmalar, konferanslar*; 1999)
Mektuplar (2001)
Şiirler (2002)
Bütün Eserleri (2012)
Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca -
Kendi Sesinden Şiirler (2012)
Bütün Eserleri (*delta*; 2013)
Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (2016)
Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (2016)

Doğan Kardeş:

Eski Sokak-Seçme Şiirler (2008)

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü

901 Türk Edebiyatçısının
Hayatı ve Eseri

Hazırlayan
Behçet Necatigil

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4568
Edebiyat - 1296

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü
901 Türk Edebiyatçısının Hayatı ve Eseri
Hazırlayan: **Behçet Necatigil**

Kitap editörü: **Ömer Şişman**
Düzeltili: **Cennet Türker**

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

1-8. baskı: 1960, 1964, 1966, 1967, 1968, 1970, 1972, 1975
Genişletilmiş 9. baskı: Ocak 1978, Varlık Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Şubat 2016
ISBN 978-975-08-3594-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Sunuş • 6

Tanıtma • 7

Sözlük Maddelerinde Gözetilen Sıra • 9

Kullanılan İşaret ve Kısaltmalar • 11

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü • 13

Edebiyat Armağan ve Ödülleri • 435

Ölüm-Doğum Günleri Çizelgesi • 446

Dergiler İndeksi • 452

Sözlükteki Şair ve Yazarlar • 454

Eserler İndeksi • 465

Sunuş

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü Behçet Necatigil'in edebiyat tarihimize yönelik titiz ve özgün bir kitabıdır. Kendisinin "öğretmenlik mesleğine ilişkin, ek çalışmalar" olarak nitelediği ve ilk defa 1960 yılında yayımlanan (Varlık Yayınları, İstanbul) bu kitap, yayımlandığı yıldan itibaren özellikle içeriğiyle ilgili çeşitli tartışmalar yaratmıştır. Edebiyat tarihimiz açısından büyük bir boşluğu dolduran öncü bir çalışma olduğu, kitaba gösterilen ilgiden de anlaşılmaktadır. Behçet Necatigil'in ölümünün ardından sözlüğün içeriği Varlık Yayınları tarafından güncellenmiş, belirli aralıklarla yer verilen isimlere eklemeler ve çıkarmalar yapılmıştır.

Biz, Behçet Necatigil'in 100. yaşgünü için *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nü yeniden yayına hazırlarken Necatigil'in sağlığında son kez gözden geçirdiği ve genişlettiği 1978 tarihli baskısını esas aldık. O yılların basım koşullarından kaynaklandığını düşündüğümüz harf hataları dışında yazarın tercihleriyle dönemin imlasına sadık kaldık. Sözlükte adı geçen yazarların 1978 yılından sonra yayımlanan eserleri, bugün artık aramızda olmayanların ölüm tarihleri gibi bilgileri de, yine hem Necatigil'in kriterlerini korumak hem de o dönemi olduğu gibi yansıtabilmek amacıyla dahil etmedik.

Necatigil'in 1968 tarihli bir yazısında belirttiği üzere, "Elbette bu tür kitaplar, her yeni baskıda bir öncekinin eksiklerini telâfi ederek gösterilen hata ve ihmaller düzeldikçe bir önceki baskıyı hükümsüz bırakarak iyiye doğru gidecek, ama hiçbir zaman değiştirilemezlik, kesinlik derecesine ulaşamayıp, benzeri ve eş değerde eserler arasında bir yanıyla daha iyi olsa da bir yanıyla daima noksan kalacaktır".

Sözlüğü bugün özellikle güncellik açısından iyiden iyiye eksik kabul edilecek bu haliyle tekrar yayımlarken, okurumuzu Necatigil'in bugün hâlâ geçerliliğini koruyan değerlendirmeleriyle buluşturmanın yanı sıra günümüz edebiyatına dair eleştirel bakış açısı yaratmasını da umarız.

Yapı Kredi Yayınları, 2016

Tanıtma

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nün dokuzuncu basımını sunuyoruz; kitap ilk kez 1960'ta çıkmıştı. O tarihten bugüne, on yedi yıldır bu sözlüğün büyük bir ihtiyacı karşıladığını gördük. Başlangıçta ancak öğretmen ve öğrencilere edebiyat derslerinde bir kılavuz olur diye düşünmüştük. Ama bu çizginin de ötesinde, örnek ve kaynak olduğumuz besbellî, benzeri sözlüklerin türemesini sağlama, birçok maddelerinin ansiklopedilere olduğu gibi aktarılması, hattâ bizde olmayan maddelerin başka sözlüklerde de bulunamayışı; bize olumlu, yararlı bir iş yapmış olmanın kıvancını tattırdı; teşekkür ederiz.

Bu sözlük ne bir kalem sahibi, ünlü kişiler ansiklopedisidir, ne de bütün başyazarları, gazetecileri, çevirmenleri içine alan bir basın-yayın kütüğü. Biz ancak bir edebiyatçılar sözlüğü yapmaya çalıştık. Bu yüzden, fikir-bilim adamları, dilciler, dilbilginleri, politika-polemik yazarları ancak edebiyat türlerinde de eser vermişler, edebiyata da katkıları olmuşsa, sözlüğümüze alındılar. Kitabın hacmi, hattâ ünlü bir hikâyecinin, bir şairin, varsa çevirilerini bile tek tek sıralamaya, saymaya elvermiyor. Amacımız, edebiyat sınırları içinde, derli toplu, kullanışlı bir el kitabı ortaya koymak.

Bu tür sözlükler sürekli ekleme, çıkarma gerektiriyor: Yeni yayınlar, kişilerin durumlarındaki değişmeler, yeni şöhretler, kesilen güçler, boşa çıkan umutlar; çok çabuk eskitiyor bir yanıyla güne, güncele yaslanan bu tür sözlükleri. Basım sırasında daha yeni dizilmiş, henüz basılmış bir madde, diyelim bir ölümle, ya da yeni bir yayınlı hemen oracıkta noksan-yarım kalmaya hükümlü. Kitabı başvuracaklar, bunun için, basım süresini, çıkış tarihini göz önünde bulundurmak zorundalar.

Ağırlığını daha çok XX. yüzyıl ve günümüz edebiyatından alan bu kitabın bir özelliği, hayat hikâyesi herhangi bir kaynaktan karışımıza çıkıveren her edebiyatçıyı hemen almamış, kendimize göre bir emek ve değer ölçüsü tutturmuş olmamızdır. Böyle sözlükler,

biraz da bir mumyalar müzesi gibi görünüyor bize. İçlerinde gereksiz, atılmalık büstler de bulunabiliyor. O yüzden, bu kitap bir daha basılmasa başka bir kitapta hiç görmeyeceğiniz isimlerle de karşılaşabilirsiniz. Sonra şu da var: Bir sözlüğe alınan bir kişi hep orada kalmalı mı? Verdiği emek nedir, yaptığı katkı ne olmuştur, zaman geçince nesiyle hatırlanır? Vakit vakit bunları düşünmek ve bazı yerleri boşaltmak gerekiyor. Tarafsız, nesnel olunmaya çalışıldı deriz ya, duygusallığımızı tam önleyemeyiz. Ama işte bu sözlükte, böyle bir kezliğine, birkaç kezliğine maddeler bulabilir, sonraki basımlarda onları göremeyebilirsiniz. Gününde parlayıp da arkasını getirmeyişlere, edebiyata ihanetlere göz yummak, bilmeyiz, doğru mudur? Fakat gene de bu çıkarmaların, almaların ölçülerini tam olarak saptamak imkânsız. Edebiyat tarihine öneriler kavşağı diyebileceğimiz biyografik sözlükler hem ihmal ve kazâlarla doludur, hem de dikkatler ve şanslarla.

Kaynaklarımızı tek tek belirtmek gereksizdi. Sözlükte yazılı her şey kaynağımız oldu: Bu kitaptaki her bilgi kaç kez denetlenmiş, anılan eserlerin en az yüzde sekseni görülmüş, elden geçmiştir. Hayat hikâyelerinde başka kitaplardakilerle bazı ayrılıklar, her zaman için tartışma konusudur. Sanatçıların kendi beyanlarında bile tutarsızlıklar, gerçekle uyumsuzluklar oluyor.

Önceki baskılarda bir eserin son basım yılını da belirtiyorduk. Araya seneler girmemişse bundan vazgeçtik. Ünlü bir şairin, bir romancının kitapları artık zaten tek baskıda kalmıyor. Özel araştırmalarda, monografilerde belirtilmesi elbet gerekli bu noktayı, pratik bir el kitabında yersiz bir uzatma diye düşündük.

İşimizi bu kez de, öncekiler kadar ciddi, iyi niyetli sürdürmeye çalıştık. Aradıklarımızı bulabilerseniz, kitap gene bir işe yaradı demektir.

*Kasım 1977
Varlık Yayınları*

Sözlük Maddelerinde Gözetilen Sıra

Sözlük maddeleri genellikle şu bölümlere göre düzenlendi:

1 – Sanatçının adı (eserlerinde kullanıyorsa önce soyadı), yaşadığı yüzyıl veya bağlı olduğu toplulukta en çok hangi türde tanınmış ya da yazmış olduğu, doğum-ölüm yılları ve yerleri gösterildi. (Örnekler: AHMET PAŞA ★ XV. yy. divan şairlerinden, ?-1497, doğ. Edirne, ölm. Bursa ★ UŞAKLIGİL, Halit Ziya ★ Servetifünun romancılarından, 1866-1945, doğ. ve ölm. İstanbul ★).

Not: a) Doğum-ölüm yılları yerinde görülecek soru işaretleri, bu tarihlerin bilinmediği anlamındadır.

b) Günümüz sanatçılarından, yazılarında soyadlarını kullanmayanlar, genel olarak öz (veya takma) adlarının ilk harfinde aranmalıdır. Soyadları bilinmek isteniyorsa, kitap sonunda Sözlükteki Şair ve Yazarlar Listesi'nde öz (veya takma) adın yanındaki paranteze bakınız.

c) Cumhuriyet devrinde tanınıp da bugün hayatta olmayanlar Cumhuriyet devri, hayattakiler ve yeniler ise Günümüz sanatçısı diye geçici bir tasnife bağlanmıştır.

2 – Sanatçının hayatı özetlendi.

3 – İlk yayınları, eserlerinin genel karakteri, konuları, dil ve anlatım özellikleri, edebî kişilik ve değeri üzerinde kısa bilgi verildi.

4 – Eserlerinin başlıcaları (çok kere hepsi), ilk baskı tarihleriyle sıraya kondu: eski eserlerin Yeni Türk Alfabesi ile yapılmış, tam veya seçme yollu baskıları özellikle gösterilmeye çalışıldı. Eserlerin yanlarında parantez içinde, önce kitabın türü, sonra ilk baskı yılı gösterildi.

Not: a) İlk baskı tarihinden sonra bir virgül ve başka bir tarih varsa bu -3., 4. ve sonrası baskılardan biri diye belirtilmemişse- o eserin ikinci baskı yılıdır.

d) Dergilerin yanlarında parantez içinde verilen tarihler derginin çıkış süresini değil, sözü edilen sanatçının o dergide yazı yayımladığı yılları gösterir.

5) Bazı maddelerde sanatçı üzerine yayımlanmış, son inceleme veya monografilere de temas edildi.

Bütün bu bölümler, birbirinden paragraflarla değil de, maddelerin bütünlüğünü bozmamak, yerden kazanmak için bir ★ işaretiyle ayrıldı.

Kullanılan İşaret ve Kısaltmalar

1) → işareti, bir sayıdan sonra ise “den itibaren” anlamına, o işin başlangıç tarihini; bir sayıdan önce ise “-e kadar” anlamına, o işin hangi tarihe kadar sürdüğünü gösterir.

2) ° işareti, o konuda ek bilgi için hangi maddeye bakılması gerektiğini, ya da Sözlük'te o kişi için ayrı bir madde bulunduğunu belirtir.

3) * işareti (1920 sonrası hikâye kitaplarıyla roman ve oyunlarından önce), o eserin konu özetinin ve hakkında yazılmış yazılar bibliyografyasının *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (1970, Varlık Yayınları) kitabımızda bulunduğunu gösterir.

4) Sözlük'te başlıca şu kısaltmalar kullanılmıştır;

b. = baskı

bas. = basılışı, basılış tarihi

bk. = bakınız

derl. = derleyen

doğ. = doğumu

haz. = hazırlayan

hük. = hükümdarlığı, hükümet süresi

krş. = karşılaştırınız

ölm. = ölümü

sad. = sadeleştirilmiş, ya da sadeleştiren

tar. = tarafından

TDK = Türk Dil Kurumu

TTK = Türk Tarih Kurumu

vb. = ve başkaları

yay. = yayımlayan

yaz. = yazılış, yazılış tarihi

yy. = yüzyıl

12 Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü

(Kitabın sonuna ayrıca:

- 1 – Edebiyat armağan ve ödülleri,
- 2 – Ölüm-doğum günleri çizelgesi,
- 3 – Cumhuriyet devrinin belli başlı sanat dergileri,
- 4 – Sözlük'te tanıtılan şair ve yazarlar indeksi,
- 5 – Sözlükte adı geçen eserler indeksi eklenmiştir.)

**Edebiyatımızda
İsimler Sözlüğü**

ABASIYANIK, Sait Faik ★ Cumhuriyet devri hikâyecilerinden, 23 kasım 1906-11 mayıs 1954, doğ. Adapazarı, ölm. İstanbul

★ İlkokulu Adapazarı'nda okudu, onuncu sınıfa kadar İstanbul Erkek Lisesi'ndeki orta öğrenimini Bursa'da tamamladı (1928). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne yazıldıysa da çok geçmeden İsviçre'ye ekonomi öğrenmeye gitti (1931). Lozan'da iki hafta durabildi, Fransa'ya geçerek Grenoble kentinde başladı üniversiteye, 1935'te de öğrenimini bırakıp yurda döndü. Kısa bir süre bir azınlık okulunda Türkçe öğretmenliği, zahire ticareti ve bir ay kadar da (mayıs 1942) Haber gazetesinde adliye muhabirliği işlerinde çalıştı. Babasının geliriyle geçindi, Burgaz adasındaki köşklerinde annesiyle birlikte yaşadı. Bu köşk 1964 mayısından beri *Sait Faik Müzesi*'dir

★ İstanbul'da lise sıralarında şiirler kaleme alan (1925-1928) Sait Faik, ilk hikâyelerini (*İpekli Mendil*, *Zemberek*, vb.), Bursa'da yine lise öğrencisi iken yazmıştı (1925), basılan ilk yazısı *Uçurtmalar* İstanbul'da Milliyet gazetesinde çıktı (9 aralık 1929), şöhretini sağlayan ilk hikâyeleri Varlık dergisinde yayımlandı (15 nisan 1934→)

★ Hikâyelerinde konu ve olaydan çok, şiire ve etkiye en uygun zaman parçaları üzerinde durmasını seven, bu dramatik anları incelemekte büyük başarı gösteren Sait Faik, bir İstanbul hikâyecisi idi. Kaderlerine eğildiği, düşüren, düşürülmüş insanlarda çok kere kendi sıkıntı ve avareliklerinin dramını yaşadı. Çalışkan, işinde gücünde insanlar gördükçe, şehirden, kalabalıklardan zevinç duydu; kötülüklerle karşılaştıkça kırlara, kıyılarına, sakin tenha adalara (Burgaz, Hayırsız Adalar), balıkçılara sığındı. Ada ve deniz hikâyelerinde kahraman sayısı az ve belli, şehir hikâyelerinde ise dikkati dağıtacak kadar bol ve çeşitlidir. Sait Faik, yığınlar içindeki gizli dramları bulup çıkardığı gibi tabiat senfonisini de derinlere işleyen bir ustalıklarla yaşatmasını bildi. İnsanları, kırları, denizi, tabiat köşeleri ve hayvanlarıyla, yaşamayı bölünmez bir bütün olarak gördü. Kalemini güzelliklerin hakkını aramak, vermek, göstermek uğrunda kullandı

★ Yirmi yıllık sanat hayatında bize **Medar-ı Maîşet Motoru* (1944; 2. b. **Birtakım İnsanlar* adıyla, 1952) ve **Kayıp Aranıyor* (1953) adlarında iki roman, *Şimdi Sevişme*

Vakti (1953) adlı bir de şiir kitabı bırakmış olan Sait Faik'in hikâyeleri, şu on üç kitapta toplandı: **Semaver* (1936), **Sarınc* (1939), **Şahmerdan* (1940), **Lüzumsuz Adam* (1948), **Mahalle Kahvesi* (1950), **Havada Bulut* (1951), **Kumpanya* (1951), **Havuz Başı* (1952), **Son Kuşlar* (1952), **Alemdağda Var Bir Yılan* (1954), **Az Şekerli* (1954), **Tüneldeki Çocuk* (1955), **Mahkeme Kapısı* (1956) ★ Son kitabına mahkeme röportajları toplanmışsa da taşıdıkları hava bakımından bunlara da hikâye diyebiliriz, sondan önceki iki kitabında da röportajlarına raslanır ★ Sait Faik'in evvelce 16 kitap tutmuş hikâye, röportaj ve şiir *bütün eserleri*'nin son toplu basımı Bilgi Yayınları'ndadır (8 cilt, 1970; dokuzuncu cilt 1977). *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat* adını taşıyan son ciltte, yazarın kitaplarına girmemiş yazı ve şiirleri derlendi. Abasıyanık üzerine en geniş bibliyografya bu dizinin 8. cildinde bulunur ★ 1953 mayısında A.B.D.'deki milletlerarası Mark Twain Derneği, modern edebiyata hizmetlerinden dolayı Sait Faik'i şeref üyeliğine seçmişti ★ *Sait Faik Hikâye Armağanı* ve bu armağanı kazanmış hikâyecilerimizin isimleri için kitabımızın sonundaki Armağanlar bölümüne bakınız.

ABDULLAH CEVDET ★ XX. yy. şair ve yazarlarından, 9 eylül 1869 - 28 kasım 1932, doğ. Arapkir, ölm. İstanbul ★ Elaziz'de Askerî Rüştiye'de, İstanbul'da Askerî Tıbbiye'de okudu, doktor yüzbaşı olarak okulu bitirdi. Göz hastalıkları ihtisası yaptığı sırada, siyasî cemiyete girdiği için tutuklanarak önce Trablus Merkez Hastanesi doktorluğuna gönderildi (1892), sonra dört ay kalede hapsedildi, Fizan'a sürüleceği sırada Avrupa'ya kaçtı (1897). Cenevre'de Jön Türkler'in çıkardığı *Osmanlı* gazetesine yazılar yazdı. *İçtihat* dergisinin kuruluşu (1 eylül 1904), Kütüphane-i İçtihat serisinin ilk kitaplarının yayımlanması, yine Cenevre'de oldu. Kahire'ye gitti (1905), İstanbul'a geldi (1911), göz hekimliğiyle birlikte yayınlarına hız verdi, hür fikirlerinden dolayı dergisi birkaç kere kapatıldı, kendisi kovuşturılmaya uğradı, mahkûm oldu ★ Abdullah Cevdet, otuz yıl, 358 sayı çıkardığı *İçtihat* dergisindeki yazıları, şairliği, çeviri ve telif altmıştan fazla eseriyle fikir

hayatımızda yankılar yaratmış, dinsizlikle suçlandırılmış, tartışmalara yol açmış bir yazarımızdır.

ABDÜLHALİM MEMDUH ★ XIX. yy. şair ve yazarlarından, 1866-1905 ★ İstanbul doğumlu. Bir süre Hukuk'ta okudu. Mizan gazetesinde yazarlığı sırasında önce Trablus'a sürüldü, İzmir'de sürgünken Fransa'ya kaçtı (1900), bir ara Tunus'a gitti, İngiltere'de ölünce dileği yerine getirildi: Cenazesi Tunus'a götürüldü, istediği yere gömüldü ★ İlk edebiyat tarihimizi o yazdı: *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye* (Osmanlı Edebiyatı Tarihi, 1888). Bu kitapta, Sinan Paşa'dan Tanzimat devri şair ve yazarlarına, yirmi kadar edebiyatçıyı inceledi. Türk edebiyatından Fransızcaya ilk antolojiyi de, Edmond Fazy ile birlikte o hazırladı, bastırıldı: *Antologie de l'amour Turc* (Türk Aşk Şiirleri Antolojisi, Paris 1905). Abdülhak Hâmit etkisinde şiirler ve küçük piyesler de yazmıştı.

ACAROĞLU, Türker ★ Günümüzün yazarlarından, doğ. 1915 Razgrad (Bulgaristan) ★ İlk ve ortaokulu Razgrad'da okudu. Adana Öğretmen Okulu'ndan sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirdi (1940). Ortaokullarda Türkçe öğretmenliği ve İstanbul'da Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü'nde yirmi iki yıl (1952-1974) müdürlük yaptı ★ Bir *Çocuk Şiirleri Antolojisi* (1944) derleyen, Bulgarcadan yaptığı çevirilerle bir *Bulgar Hikâyeleri Antolojisi* (1967) çıkaran, başka çevirileri de olan Acaroğlu, genellikle bibliyografya alanında çalıştı, gazetelerde (Milliyet, Cumhuriyet) yeni yayınları tanıttı. 1955-1965 yılları arasında çıkmış, bu tür tanıtımlarından iki yüz kadarını *Edebî Eserler Sözlüğü* (1965) kitabında toplamıştı. *Şair ve Yazarların Hayatları ve Eserleri* (1963, 2. b. *Ozanlar ve Yazarlar* adıyla) isimli bir de yardımcı okul kitabı olan Acaroğlu'nun son kitabı, Fıtrat Ozan'la birlikte hazırladığı *Türk Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası* (TDK y., 1972)'dir.

ADIVAR, Dr. Adnan ★ XX. yy. yazarlarımızdan, bilim ve fikir adamı, 1881 - 1 temmuz 1955, doğ. Gelibolu, ölm. İstanbul ★ II.

Abdülhamid'in baskı dönemiymi, Tıbbiye'yi bitirince (1905) Avrupa'ya kaçtı, Berlin Tıp Fakültesi'ne iç hastalıkları asistanı oldu. 1908 Meşrutiyeti'nden sonra İstanbul'a döndü, Tıp Fakültesi'ne profesör, Mütareke yıllarında Osmanlı Meclisi-Mebûsânı'na İstanbul milletvekili oldu. İstanbul'un işgali üzerine, eşi Halide Edib'le beraber Anadolu'ya geçti. Birinci Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Sağlık Bakanı oldu, İçişleri Bakan vekilliği yaptı, 1926-1939 yıllarını eşiyle İngiltere ve Fransa'da geçirdi, yurda dönünce İslâm Ansiklopedisi Yazı Kurulu'nda başkan olarak çalıştı (1940-1955) ★ Eserleri; *Faust, Tahlil Tecrübesi* (1939), *Osmanlı Türklerinde İlim* (2. b. 1943, 1969, ilk baskı Fransızca, *La Science chez les Turcs Ottomans* adıyla Paris'te, 1939), *Tarih Boyunca İlim ve Din* (monografî, iki cilt 1944, 2. b. tek cilt olarak, 1969), *Dur Düşün* (denemeler 1950) ★ Son yıllarında günlük gazetelerde (özellikle Cumhuriyet'te) çeşitli konularda denemeler ve fikir yazıları da yazmış; ölümü üzerine Yeni Ufuklar dergisi bir özel sayı çıkarmış (ağustos 1955), eşi Halide Edib de bir anma kitabı yayınlamıştı: *Doktor Adnan Adivar* (1956).

ADIVAR, Halide Edib ★ XX. yy. romancılarından, 1884-9 ocak 1964, doğ. ve ölm. İstanbul ★ Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi (1901), özel olarak da Rıza Tevfik'ten felsefe ve sosyoloji, Salih Zeki'den matematik dersleri aldı. İstanbul Kız Öğretmen Okulu'nda, Kız Lisesi'nde öğretmenlik ve müfettişlik, Beyrut, Lübnan ve Şam'da Türk Kız Mektepleri Umumî Müfettişliği (1917) yaptı. Darülfünun'da garp edebiyatı okuttu (1918-1919), Millî Mücadele'ye katıldı, Cumhuriyet'in ilânından sonra kocası Adnan Adivar'la gittiği Avrupa ve Amerika'da on beş sene kadar kaldı (1923-1938), 1939'da yurda döndükten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörü (1940→), İzmir milletvekili (1950-1954) oldu, sonra gene Edebiyat Fakültesi'ndeki profesörlüğüne döndü (1954). Merkezefendi mezarlığında gömülü ★ 1908'den sonraki dergilerde Halide Salih imzasıyla göründü (örneğin; Şehbal dergisinde, 1911-1912). 1919'da Büyük Mecmua'da Halide Edib imzasıyla "edebiyatımızın son

simaları ve safhaları” başlığı altında Yakup Kadri, Mehmet Emin, Ömer Seyfettin... üzerine incelemeler, “kadınlığa dair” başlığı altında kadın hakları üzerine yazılar, ayrıca hikâyeler yayımladı, 11. sayıdan başlayarak (18 eylül 1919) bu derginin başyazarı da olmuştu ★ Halide Edib’i, bu yazıları yanında asıl, İngiliz edebiyatı etkisinde, o zaman için yeni, fakat çağdaşlarının çapraşık, aksak ve pürüzlü buldukları bir üslûpla yazılmış romanları tanıttı. İlk romanlarında aşk konularını işliyor, kadın psikolojisi üzerinde duruyordu. Sonra Türkçülük akımını benimsedi; duygulandırma ve süslemeden kaçınan, realizmi ön planda tutan romanlar verdi. Hele yurda döndükten sonraki romanlarında konularını bir olay çevresinde toplanan tek insanlara değil; devirlere, nesillere, gelenek ve törelere bağladı ★ Romanları: *Raik’in Annesi* (1909), *Seviyye Talib* (1910), *Handan* (1912), *Yeni Turan* (1912), *Son Eseri* (1912), *Mevut Hüküm* (1918), *Ateşten Gömlek* (1922), *Kalp Ağrısı* (1924), *Vurun Kahpeye* (1926), *Zeyno’nun Oğlu* (1928), *Sinekli Bakkal* (1928), *Yolpalas Cinayeti* (1938), *Tatarcık* (1939), *Sonsuz Panayır* (1946), *Döner Ayna* (1954), *Âkile Hanım Sokağı* (1958), *Hayat Parçaları* (1963), *Sevda Sokağı Komedyası* (1972), *Çaresaz* (1972), *Kerim Usta’nın Oğlu* (1974) ★ Hikâye kitapları: *Harap Mabetler* (1911), *Dağa Çıkan Kurt* (1922), *İzmir’den Bursa’ya* (1922) ★ Anıları: *Türk’ün Ateşle İmtihanı* (1962), *Mor Salkımlı Ev* (1963) ★ Oyunları: *Kenan Çobanları* (1918), *Maske ve Ruh* (1945) ★ Her kitabının değişik sayılarda baskıları olan Halide Edib’in *bütün eserleri*, sadeleştirilmiş bir dille Atlas Kitabevi’nde toplanmaktadır, 1967-1974 arasında bu yeni diziden, kimisinde iki eser bir arada, 14 kitap çıktı ★ *Sinekli Bakkal* romanı, CHP Roman Mükâfatında birincilik kazanmış, romancılığımızda satış rekoru kıran eser olmuştur (30. b. 1972) ★ Çevirileri, incelemeleri, İngilizce eserleri de olan yazarın romanları filme de alınmıştır: *Ateşten Gömlek* (1923, 1949), *Vurun Kahpeye* (1949, 1964, 1973), *Sinekli Bakkal* (1967), *Yolpalas Cinayeti* (1956) ★ Halide Edib üzerine son üç tanıtma kitabını Muzaffer Uyguner (*Halide Edip Adivar*, 1968), Nâzan Güntürkün (*Halide Edip İle Adım Adım*, 1974) ve İnci Enginün (1975) çıkardılar.